

انقلاب‌های خاورمیانه و شمال آفریقا در هفته گذشته (۳)
(از ۳۱ اردیبهشت تا ۶ خردادماه)

تحولات هفته گذشته در منطقه خاورمیانه تحت تأثیر چند سخنرانی و نشست مهم قرار داشت؛ از یک سو سخنرانی باراک اوباما رئیس‌جمهور آمریکا در لابی صهیونیستی آپیک که خود را متعهد به تأمین امنیت این رژیم کرد و سخنان خود در محل وزارت امور خارجه این کشور را به صورت رسمی پس گرفت و از سوی دیگر نشست گروه موسوم به جی ۸ در دوویل فرانسه که در آن تصمیمات مهمی در مورد انقلاب‌های عربی و کمک‌های مالی به این کشورها گرفته شد.

باراک اوباما در سخنرانی روز یکشنبه خود در جمع اعضای لابی صهیونیستی آپیک در واشنگتن، با عقب‌نشینی از سخنان قبلی خود مبنی بر تشکیل کشور مستقل فلسطینی در مرزهای اشغالی ۱۹۶۷، شکل‌دهی این مرزها را منوط به موافقت اسرائیل اعلام کرد و گفت: «حرف من درباره تعیین مرزها بر مبنای مرزهای سال ۱۹۶۷ بر اساس تبادل ارضی مورد توافق دو طرف بود که جنجال‌برانگیز شد و از آنجایی که موضع من چندین بار به غلط تفسیر شده بگذاریم راجع به «مرزهای سال ۱۹۶۷ بر اساس تبادل ارضی مورد توافق دو طرف» مجدد توضیح بدهم.

بنا به تعریف، این عبارت یعنی که طرفین خودشان - اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها - راجع به یک خط مرزی با هم مذاکره می‌کنند که با مرزهایی که در ۴ ژوئن ۱۹۶۷ وجود داشت فرق دارند. کسانی که به اندازه طول یک نسل روی این مسئله کار می‌کنند این فرمول را به خوبی می‌شناسند. این به دو طرف اجازه می‌دهد که تغییراتی که طی ۴۴ سال اخیر روی داده مد نظر بگیرند که واقعیات جمعیتی جدید در منطقه و نیازهای طرفین را شامل می‌شود. هدف نهایی ایجاد دو کشور برای دو ملت است. اسرائیل به عنوان یک کشور یهودی و سرزمینی برای یهودیان و کشور فلسطین به عنوان سرزمینی برای فلسطینی‌ها. هر دو کشور از خودگردانی، به رسمیت شناختن یکدیگر و از صلح برخوردار گردند.

نشست سران گروه موسوم به جی ۸ در فرانسه نیز از آن رو مهم بود که در آن، کشورهای عضو تصمیماتی برای نوع مدیریت انقلاب‌های عربی گرفتند. حمایت مالی، فشار بر برخی از کشورها مانند سوریه و لیبی و همچنین عقب‌نشینی روسیه از عرصه لیبی از مهمترین مواردی بود که در نشست هفته گذشته گروه جی ۸ بر آن توافق شد، اما مهمترین تحولاتی که کشورهای منطقه در طول هفته گذشته شاهد آن بودند را می‌توان به شرح ذیل مورد اشاره قرار داد:

بحرین

۱. دادگاه نظامی در بحرین حکم اعدام دو تن از معارضان را تأیید کرد. همین دادگاه احکام زندان برای ۱۰ نفر از افراد شرکت‌کننده در اعتراضات اخیر را صادر نمود.
۲. جمعیت شیعی الوفاق بحرین که ۱۸ نماینده‌اش از پارلمان کناره‌گیری کرده بودند، انتخابات آینده پارلمانی را تحریم کرد.
۳. دولت بحرین درحالی که هیچ قرارداد واردات گازی با ایران نداشت، در اقدامی تبلیغاتی اعلام کرد واردات گاز از ایران را متوقف می‌کند!
۴. با گسترده‌تر شدن سختگیری بر دانشجویان بحرینی، شمار دانشجویانی که از ادامه تحصیل انصراف داده‌اند، به بیش از دو هزار نفر رسید.
۵. وزیر امور خارجه بحرین می‌گوید نیروهای سپر جزیره یا به صورت کنونی در بحرین می‌مانند و یا اینکه با بازسازی ساختار این نیروها، برای باقی ماندن آنها در بحرین تلاش می‌شود.
۶. اتحادیه اروپا در بیانیه‌ای با محکوم کردن حکم اعدام دو جوان بحرینی خواستار لغو این احکام شد.
۷. فرزند حاکم بحرین در سفر به لندن در دیدار با مقامات انگلیسی قول انجام اصلاحات را داد.
۸. جمعی از نمایندگان پارلمان انگلیس خواستار اعمال تحریم‌های تسلیحاتی علیه بحرین شدند.
۹. صلیب سرخ جهانی از عدم دسترسی به زندانیان سیاسی در بحرین به شدت انتقاد کرد.
۱۰. وزیر خارجه بحرین خواستار تداوم رابطه با ایران شد و گفت: منعی برای بازگشت سفیر ایران وجود ندارد.
۱۱. رئیس جمعیت جعفری بحرین در گزارشی از تخریب ۴۵ مسجد و حسینیه شیعیان در طول هفته گذشته خبر داد.
۱۲. مردم بحرین روز جمعه علیرغم تهدیدها و هشدارهای صادر شده از سوی مأموران امنیتی، اعتراضات خیابانی خود را ادامه داد و خواستار آزادی زندانیان سیاسی و لغو احکام اعدام شدند.
۱۳. آیت‌الله عیسی احمد از شخصیت‌های برجسته دینی بحرین در نماز جمعه دانشگاه امام صادق (ع) شهر دراز با هشدار شدید به رژیم

آل خلیفه از آنها خواست بدون دلیل حکم اعدام برای جوانان بحرینی صادر نکند.

۱۴. در دیدار رئیس‌جمهور آمریکا و نخست‌وزیر انگلیس هرچند به تحولات تمام کشورهای عربی اشاره شد، اما نامی از بحرین و سرکوب شدید مردم آن به میان نیامد.

تحولات در بحرین بدون آنکه به نفع رژیم حاکم و یا اشغالگران تغییر مسیر دهد، با تداوم مقاومت مردمی به سمت بهتر شدن شرایط به سود معترضان پیش می‌رود. بین‌المللی شدن مسئله بحرین و مطرح شدن آن توسط سازمان‌های حقوق بشر، موقعیت مردم معترض در بحرین را بیش از پیش تقویت کرده است.

یمن

۱. سفارتخانه‌های امارات متحده عربی، آمریکا و انگلیس توسط طرفداران مسلح علی عبدالله صالح محاصره شد که این امر عذرخواهی رسمی صالح از این کشورها را در پی داشت.

۲. طرح اعضای شورای همکاری خلیج فارس برای پایان دادن به مسئله یمن با مخالفت مجدد علی عبدالله صالح عملاً به شکست کشیده شد.

۳. مخالفان دولت یمن از عربستان و آمریکا خواستند بر عبدالله صالح جهت کناره‌گیری از قدرت فشار بیشتری وارد آورند. این مخالفان از جریان موسوم به «دیدار مشترک» هستند که توسط انقلابیون یمنی به رسمیت شناخته نمی‌شوند.

۴. آمریکا کنسولگری خود در صنعا را تعطیل و دیپلمات‌هایش را از یمن خارج کرد. آمریکا از شهروندان خود خواسته است تا هرچه سریع‌تر این کشور را ترک کنند.

۵. جنگ خیابانی در صنعا پایتخت یمن میان نظامیان وابسته به صالح و نیروهای قبیله الحاشد ده‌ها کشته و زخمی بر جای گذاشت.

۶. یکی از پادگان‌های گارد ریاست‌جمهوری یمن در اطراف شهر صنعا به دست نیروهای قبیله الحاشد افتاد.

۷. قطر دیپلمات‌های خود را از صنعا فرا خواند.

۸. انگلیس از اتباع خود خواست تا هرچه سریع‌تر خاک یمن را ترک کنند.

مجموعه تحولات یمن در هفته گذشته، عبور این کشور از اعتراضات خیابانی به جنگ خیابانی بود. درحالی که علی عبدالله صالح همچنان در برابر خواست مخالفان برای برکناری مقاومت می‌کند، خروج دیپلمات‌ها و شهروندان خارجی از این کشور، بیانگر ورود یمن به عرصه‌های بسیار سرنوشت‌سازی است.

لیبی

۱. کاترین اشتون مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا با سفر به بنغازی، بر حمایت از مخالفان قذافی تأکید نمود.

۲. امارات متحده عربی میزبان نشست آینده گروه تماس لیبی خواهد بود.

۳. در ادامه درگیری‌ها در لیبی، پنج کشتی جنگی متعلق به نیروهای قذافی توسط جنگنده‌های ناتو هدف قرار گرفت.

۴. اختلاف میان اوپاما و کنگره بر سر مجوز برای حمله به لیبی شدت گرفت. اوپاما می‌گوید نیازی به مجوز کنگره برای اقدام نظامی علیه لیبی نداشته است.

۵. کشورهای عضو اتحادیه آفریقا در هفته جاری برای بررسی اوضاع لیبی در آدیس‌آبابا پایتخت اتیوپی تشکیل جلسه خواهند داد.

۶. رهبر انقلابیون لیبی با سفر به آنکارا با رجب‌طیب اردوغان و دیگر مقامات این کشور دیدار و گفتگو کرد.

۷. فرانسه برای نخستین بار از بالگردهای نظامی در لیبی استفاده کرد. دولت انگلیس نیز مجوز استفاده از بالگردهای نظامی در لیبی را صادر کرد.

۸. جفری فلتمن معاون وزیر امور خارجه آمریکا به بنغازی سفر کرد و در این شهر با رهبران مخالف قذافی دیدار و گفتگو کرد.

۹. آمریکا از مخالفان دولت قذافی خواست تا نماینده‌ای به واشنگتن فرستاده و اقدام به گشایش دفتر حافظ منافع این کشور کنند.

۱۰. نخست‌وزیر لیبی در نامه‌ای به سران کشورهای مختلف خواستار برقراری آتش‌بس و شروع مذاکرات بی‌قید و شرط با مخالفان جهت بررسی آینده سیاسی این کشور شد.

۱۱. وزارت امور خارجه روسیه در بیانیه‌ای اعلام کرد معمر قذافی مشروعیت خود را از دست داده است. این موضع پس از آن اتخاذ می‌شود که روسیه انتقادات شدیدی را متوجه ناتو و غرب در مورد عملکرد نظامی در لیبی کردند.

۱۲. دولت قذافی از روسیه خواست تا در مسئله لیبی میانجیگری کند، این درخواست مورد حمایت سران فرانسه و آمریکا قرار گرفت.

۱۳. دیوید کامرون نخست‌وزیر انگلیس در حاشیه نشست گروه جی ۸ گفت: عملیات نظامی در لیبی وارد مرحله تازه‌ای خواهد شد.

۱۴. اوپاما از قذافی خواست تا هرچه سریع‌تر لیبی را ترک کند.

۱۵. نیکلا سارکوزی که کشورش حضور گسترده‌ای در لیبی دارد، در نشست جی ۸ نسبت به کارگر بودن میانجیگری در لیبی ابراز ناامیدی

کرد و خواستار استفاده بیشتر از قدرت نظامی برای برکناری قذافی از قدرت شد.

در لیبی به نظر می‌رسد علیرغم درخواست‌های قذافی و دولت وی برای مذاکره و آتش‌بس، در بعد سیاسی این موضوع را با بن‌بست مواجه کرده و در بعد نظامی نیز همزمان با سفر برخی مقامات دولت انتقالی به اروپا و آمریکا حملات به سفر قذافی و نظامیان تحت فرماندهی وی شدت گرفته است.

سوریه

۱. اتحادیه اروپا تحریم‌های مالی و سیاسی و حقوق بشری علیه بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه و برخی از سیاستمداران این کشور اعمال کرد.
 ۲. برخی از کشورهای گروه هشت پیش‌نویس قطعنامه‌ای را تهیه کردند که در آن سوریه تهدید شده بود در صورت عدم انجام اصلاحات فوری، موضوع این کشور به شورای امنیت ارجاع داده می‌شود. این مسئله با مخالفت روسیه و چین راه به جایی نبرد.
 ۳. صلیب سرخ جهانی با انتقاد از دولت سوریه در مورد رفتار با زندانیان سیاسی، از دمشق خواست تا اجازه دسترسی به این زندانیان را داشته باشد.
 ۴. اوپاما و سارکوزی در حاشیه نشست گروه هشت از رئیس‌جمهور سوریه خواستند یا رهبری اصلاحات در این کشور به دست بگیرد و یا اینکه از قدرت کناره‌گیری کند.
 ۵. رئیس‌جمهور روسیه با بیان اینکه مانع از رفتن موضوع سوریه به شورای امنیت شده است، از بشار اسد خواست بیش از آنکه حرف بزند، اصلاحات را شروع کند.
 ۶. در بحبوحه تحولات سوریه، آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای سایت دیرالزور این کشور را هسته‌ای اعلام کرد. این موضوع در راستای فشار بیشتر بر دولت سوریه اعلام می‌شود.
 ۷. رئیس‌جمهور سوریه می‌گوید بر تداوم اصلاحات همه‌جانبه در این کشور متعهد است.
 ۸. درگیری‌های پراکنده در شهرهای مختلف سوریه میان مخالفان و نیروهای امنیتی روز جمعه ادامه داشت که در آن تعدادی از طرفین کشته و زخمی شدند.
 ۹. جفری فلتمن معاون وزیر امور خارجه آمریکا با سفر به بیروت با مقامات لبنانی دیدار کرد. منابع لبنانی هدف وی از این سفر را رصد آخرین تحولات سوریه و فشار بر دولت این کشور برای وارد شدن علیه سوریه برشمردند.
- مجموعه حوادث سوریه در هفته‌ای که گذشت از تحول در داخل به سمت بین‌المللی شدن حرکت کرد. با توجه به تحریم‌های صورت گرفته توسط اتحادیه اروپا و موضع آژانس انرژی هسته‌ای علیه این کشور، مطرح شدن موضوع سوریه در نشست جی ۸ و تلاش کشورهای غربی برای فرستادن پرونده سوریه به شورای امنیت، می‌توان گفت این کشورها تمرکز ویژه‌ای بر سوریه داشتند.

فلسطین

۱. اتحادیه اروپا از کمیته چهارجانبه صلح فلسطین خواست تا هرچه سریع‌تر نسبت به تشکیل نشستی برای بررسی مسئله فلسطین اقدام کند. این درخواست در نشست وزرای خارجه اتحادیه اروپا مطرح شد.
 ۲. گروه‌های فلسطینی با تشکیل نشستی در مسکو بر لزوم اجرایی شدن مفاد توافقنامه آشتی ملی فلسطین تأکید کردند.
 ۳. نتانیاهو نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی در سفر به آمریکا تشکیل کشور مستقل فلسطینی در مرزهای ۱۹۶۷ را رد کرد.
 ۴. نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی بار دیگر شرط تشکیل فلسطینی را به رسمیت شناختن اسرائیل به‌عنوان کشور یهودی مطرح کرد و آن را حلال ۹۰ درصد مشکلات برشمرد.
 ۵. جنبش غیرمتعهدها در نشست بالی اندونزی تصمیم به تشکیل کمیته‌ای برای حمایت از شکل‌گیری کشور مستقل فلسطینی گرفت.
 ۶. رئیس‌جمهور آمریکا روی آوردن فلسطینی‌ها به سازمان ملل برای تشکیل کشور مستقل فلسطینی را اشتباه خواند.
 ۷. کاروان آزادی دو متشکل از ۱۵ کشتی با ۱۵۰۰ سرنشین از کشورهای مختلف جهان خود را برای سفر به سمت غزه آماده می‌کند.
 ۸. آمریکا کمک‌های مالی خود به رژیم اسرائیل برای تکمیل سیستم موسوم به گنبد آهنین را افزایش می‌دهد. قرار است این سیستم‌ها در اطراف باریکه غزه مستقر شوند.
- تحولات فلسطین در هفته‌ای که گذشت تحت تأثیر تداوم مذاکرات برای تحقق آشتی ملی فلسطین از یک‌سو و تهدیدهای رئیس‌جمهور آمریکا مبنی بر عدم ارجاع تشکیل کشور مستقل فلسطینی به مجمع عمومی سازمان ملل همراه بود.

تونس

۱. نخست‌وزیر تونس از کمک مالی چند صد میلیون یورویی فرانسه به کشورش خبر داد.

۲. کشورهای عضو جی ۸ اعلام کردند کمکی ۴۰ میلیارد دلاری را در اختیار مصر و تونس قرار می‌دهند.
 ۳. نخست‌وزیر تونس از تأخیر در زمان برگزاری انتخابات پارلمانی این کشور که قرار بود در ۲ مردادماه جاری برگزار شود، خبر داد.
 ۴. تونس و مراکش توافقنامه همکاری نظامی امضا کردند.
 ۵. همزمان با ممنوعیت ورود مقامات تحریم شده لیبی به تونس، نماینده دولت انتقالی لیبی وارد تونس شد.
- تحولات تونس هرچند به سمت برخی اصلاحات پیش می‌رود، اما رهبران این کشور همچنان نگاهشان به سمت غرب و کمک‌های این کشورهاست. حضور نخست‌وزیر تونس در حاشیه نشست جی ۸ در فرانسه و استقبال از کمک‌های مالی به این کشور بیانگر این مهم است.

مصر

۱. با مخالفت رژیم اسرائیل نسبت به افزایش بهای گاز وارداتی از مصر، صادرات گاز مصر به فلسطین اشغالی قطع شد.
۲. مصر ساخت دیوار موسوم به «دیوار پولادین» در مرز مشترک با غزه را متوقف کرد. این دیوار به منظور سد کردن تونل‌های زیرزمینی فلسطینی‌های محاصره شده در غزه در رژیم مبارک ساخته می‌شد.
۳. منابع آگاه در مصر از محاکمه مبارک، دو فرزندش و همچنین برخی از مقامات رژیم سابق به جرم صدور دستور تیراندازی به سمت مردم خبر دادند.
۴. مصر از روز شنبه ۸ خرداد گذرگاه مرزی رفح در مرز غزه را به صورت دائم بازگشایی می‌کند.
۵. در نظرسنجی صورت گرفته توسط برخی از مراکز، شانس عمرو موسی دبیرکل سابق اتحادیه عرب برای ریاست‌جمهوری آینده حدود ۷۰ درصد اعلام شد.
۶. صدها هزار مصری با برگزاری تظاهرات گسترده در قاهره پایتخت این کشور نسبت به مصادره انقلاب این کشور هشدار دادند.
۷. نخست‌وزیر مصر با حضور در محل برگزاری نشست جی ۸ با برخی از سران کشورهای حاضر در این نشست دیدار و گفتگو کرد.
۸. فرانسه کمک مالی چند صد میلیون یورویی در اختیار مصر قرار می‌دهد.
۹. مصر کمک چند میلیارد دلاری از طرف کشورهای جی ۸ برای توسعه زیرساخت‌های خود دریافت می‌کند. منابع این کمک‌ها و وام‌ها مختلف ذکر شده‌اند.

مصر در بُعد داخلی در تلاش است تا مانع از مصادره انقلاب خود از سوی برخی کشورها شود و این امر با محاکمه سران رژیم سابق این کشور همراه شده است. در بُعد خارجی نیز با توجه به ضعف اقتصادی مصر، کشورهای غربی و برخی از کشورهای عربی در تلاش هستند تا با اعطای کمک‌های اقتصادی راه را برای همراه کردن مصر با خود هموار کنند.

عربستان

۱. عربستان اعلام کرد کمک چهار میلیارد دلاری در اختیار مصر قرار می‌دهد.
 ۲. نیروی هوایی عربستان در تمرین هوایی عقاب آناطول با ترکیه مشارکت می‌کند. این تمرین هوایی به مدت ۱۰ روز در تیرماه برگزار می‌شود.
 ۳. در پی افزایش نارضایتی در عربستان، عزل و نصب‌های جدید و گسترده‌ای در دستگاه‌های نظامی و امنیتی عربستان به دستور شاه این کشور صورت گرفت.
 ۴. به منظور رسیدگی به تحولات یمن، وزرای خارجه شورای همکاری خلیج فارس نشست فوق‌العاده‌ای را در ریاض برگزار کردند.
 ۵. راندگی زنان در عربستان به مشکل مهمی برای دستگاه‌های امنیتی و دینی در این کشور تبدیل شده است.
 ۶. عربستان از کشورهای پاکستان، اندونزی، مالزی و برخی کشورهای آسیای مرکزی برای حمایت دیپلماتیک و نظامی از اشغال بحرین درخواست کمک کرد.
 ۷. اعتراضات مردمی در منطقه شرقی عربستان در العوامیه همچنان ادامه دارد و این اعتراضات در میان سکوت خبری شدید توسط مأموران امنیتی سرکوب می‌شود.
 ۸. کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس با آمریکا رزمایش مشترکی برگزار کردند.
- عربستان در تلاش است تا با صرف هزینه‌های مالی، جبهه سیاسی مد نظر خود در جهان عرب و اسلام را تقویت کند. این کشور در هفته گذشته علاوه بر اعلام کمک مالی به مصر، تلاش کرد تا جبهه‌ای از کشورهای سنی را برای مشروعیت دادن به اشغال بحرین شکل دهد.

اردن

۱. پادشاه اردن با سفر به مصر با رئیس شورای عالی نیروهای مسلح این کشور دیدار کرد.
۲. وزرای دادگستری و بهداشت دولت اردن به دلیل فساد مالی و سیاسی استعفا دادند.
۳. هزاران اردنی در استان‌های الطفيله و معان با تظاهرات ضدولتی خواستار سرنگونی دولت و انجام اصلاحات سیاسی واقعی شدند.